EURÓPSKA
KOMISIA

V Bruseli 4. 5. 2018
COM(2018) 257 final

SPRÁVA KOMISIE RADE A EURÓPSKEMU PARLAMENTU

o vykonávaní smernice Rady 91/676/EHS o ochrane vôd pred znečistením dusičnanmi z poľnohospodárskych zdrojov na základe správ členských štátov za obdobie rokov 2012 – 2015

{SWD(2018) 246 final}

1. ÚVOD

Cieľom smernice Rady 91/676/EHS (smernica o dusičnanoch) je znížiť znečistenie vôd zapríčinené dusičnanmi z poľnohospodárskych zdrojov a predchádzať ďalšiemu takémuto znečisťovaniu. Smernica o dusičnanoch tvorí neoddeliteľnú súčasť rámcovej smernice o vode a je jedným z kľúčových nástrojov ochrany vôd pred zaťažením z poľnohospodárstva. Podľa tejto smernice sú členské štáty povinné vykonávať tieto opatrenia:

- monitorovanie vôd v prípade všetkých typov vodných útvarov so zameraním na koncentráciu dusičnanov a trofický stav,
- označenie znečistených vôd alebo vôd ohrozených znečistením na základe kritérií vymedzených v prílohe I k uvedenej smernici,
- určenie pásem, ktorým hrozí znečistenie dusičnanmi, t. j. oblastí, odkiaľ odteká voda do vôd a ktoré prispievajú k znečisteniu,
- stanovenie kódexov osvedčených postupov v poľnohospodárstve, ktoré sa zavádzajú dobrovoľne na celom území členských štátov,
- stanovenie akčných programov, ktoré zahŕňajú súbor opatrení zameraných na predchádzanie znečisteniu vôd dusičnanmi a na zníženie miery takéhoto znečistenia a ktoré sa povinne vykonávajú v označených pásmach, ktorým hrozí znečistenie dusičnanmi, alebo na celom území štátu,
- preskúmanie a revízia označenia pásem, ktorým hrozí znečistenie dusičnanmi, a akčných programov, pokiaľ je to možné, aspoň raz za štyri roky, ako aj
- predkladanie správ Komisii o pokroku pri vykonávaní uvedenej smernice raz za štyri roky, s informáciami týkajúcimi sa kódexov osvedčených postupov v poľnohospodárstve, pásem, ktorým hrozí znečistenie dusičnanmi, výsledkov monitorovania vôd, relevantných aspektov akčných programov.

Táto správa je v poradí treťou správou, ktorú predložilo 27 členských štátov podľa článku 10 smernice o dusičnanoch; v prípade Chorvátska sa prekladá prvýkrát. Porovnanie s predchádzajúcimi vykazovanými obdobiami je možné v prípade 27 členských štátov. Termín predloženia správ a príslušných údajov o kvalite vody zo strany 28 členských štátov bol stanovený na jún 2016. Dodržalo ho však len 12 členských štátov[1], pričom pri niektorých členských štátoch chýbali príslušné informácie, ktoré boli poskytnuté neskôr. 19 členských štátov predložilo chýbajúce alebo opravené informácie až v roku 2017[2]. Komisia mala k dispozícii úplný súbor informácií až v októbri 2017.

Správu, ktorá vychádza predovšetkým z informácií predložených členskými štátmi za obdobie 2012 – 2015, sprevádza pracovný dokument útvarov Komisie [SWD(2018)246], ktorý obsahuje mapy a tabuľky týkajúce sa ukazovateľov zaťaženia živinami z poľnohospodárskych zdrojov, kvality vody a označených pásem, ktorým hrozí znečistenie dusičnanmi, a to na úrovni EÚ i jednotlivých členských štátov.

[1] Belgicko, Estónsko, Fínsko, Holandsko, Chorvátsko, Írsko, Litva, Portugalsko, Slovensko, Slovinsko, Švédsko a Taliansko.

[2] Bulharsko, Česká republika, Dánsko, Fínsko, Francúzsko, Grécko, Holandsko, Chorvátsko, Írsko, Lotyšsko, Maďarsko, Malta, Nemecko, Portugalsko, Rumunsko, Spojené kráľovstvo, Španielsko, Švédsko a Taliansko.

Uverejnením tejto správy si Komisia plní povinnosti, ktoré jej vyplývajú z článku 11. Informácie zozbierané na účely tejto správy prispeli k nedávno navrhnutej revízii smernice o kvalite vody určenej na ľudskú spotrebu[3]. Poľnohospodárske postupy, ako je napríklad hnojenie, totiž ovplyvňujú kvalitu pitnej vody. Nadbytok dusičnanov v pitnej vode môže ovplyvniť zdravie, napríklad spôsobiť methemoglobinémiu, pri ktorej nedochádza k normálnemu prenosu kyslíka krvou do tkanív, vzniká cyanóza a pri vyšších koncentráciách asfyxia, ktorá môže byť v prípade dojčiat a malých detí smrteľná. Trendy pozorované pri vykonávaní smernice o dusičnanoch môžu mať vplyv na dodávky čistej pitnej vody pre všetkých občanov.

Smernica o dusičnanoch prispieva k riešeniu problému tokov dusíka a fosforu do biosféry a oceánov, ktoré vedecká komunita označila za jednu z deviatich hraníc možností planéty. Toky živín spolu so stratou biodiverzity navyše predstavujú dve hranice možností planéty, ktoré už boli prekročené. Uvedená smernica takisto prispieva k dosiahnutiu cieľov trvalo udržateľného rozvoja (CTUR) v EÚ, a to tým, že pomáha znižovať negatívny vplyv výroby potravín na životné prostredie (CTUR 2), zlepšovať kvalitu vody (CTUR 6) a znižovať znečistenie ovplyvňujúce sladkú vodu a ekosystémy[4] (CTUR 4 a CTUR 15).

2. VÝVOJ ZAŤAŽENIA Z POĽNOHOSPODÁRSTVA

Poľnohospodárstvo, ktoré zaberá takmer polovicu územia EÚ, je v mnohých ohľadoch prínosné pre spoločnosť. Niektoré poľnohospodárske činnosti však spôsobujú zaťaženie vodných útvarov a ohrozujú dobrý stav životne dôležitých vodných ekosystémov.

V tejto časti sú zhrnuté informácie, ktoré poskytli členské štáty o zaťažení z poľnohospodárstva pri zdrojoch znečistenia vôd dusičnanmi a eutrofizáciou. Treba uviesť, že informácie poskytnuté členskými štátmi boli doplnené údajmi pochádzajúcimi z Eurostatu, keďže tieto údaje možno jednoduchšie porovnať na úrovni EÚ[5].

Stavy hospodárskych zvierat

Veľké množstvo zvierat koncentrované na miestnej úrovni predstavuje vysoký stupeň ohrozenia pre životné prostredie, keďže produkcia hnoja nie je v rovnováhe s dostupnosťou pôdy a potrebami plodín. Táto nerovnováha vytvára nadbytok živín, z ktorých veľké množstvo (pokiaľ sa z regiónu nevyvezie) sa skôr či neskôr uvoľní do vody a vzduchu, čo niekedy vedie k ďalšiemu zaťaženiu v prijímajúcich oblastiach.

V roku 2013 dosahovala priemerná hustota poľnohospodárskych zvierat[6] v EÚ28 0,73 dobytčej jednotky (DJ) na hektár využívanej poľnohospodárskej pôdy (VPP). Vyššiu hustotu zaznamenalo Holandsko (3,57), Malta (2,99) a Belgicko (2,68) a naopak najnižšiu Bulharsko (0,21), Lotyšsko (0,26) a Litva (0,29). V porovnaní

---

3 COM(2017) 753 final. http://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:8c5065b2-074f-11e8-b8f5-01aa75ed71a1.0007.02/DOC_1&format=PDF.

4 SWD(2016) 390 final. https://ec.europa.eu/europeaid/sites/devco/files/swd-key-european-actions-2030-agenda-sdgs-390-20161122_en.pdf.

5 Časť formulárov súhrnných informácií členských štátov s názvom Zaťaženie z poľnohospodárstva (oddiel VIII) je založená výlučne na údajoch oznámených členskými štátmi na základe smernice o dusičnanoch. Treba uviesť, že v niektorých prípadoch sa zistili nezrovnalosti medzi údajmi oznámenými členskými štátmi a údajmi Eurostatu.

6 Pozri tabuľku 18 a obrázky 36 a 37 v oddiele II pracovného dokumentu útvarov Komisie.

s rokom 2010 sa priemerná hustota poľnohospodárskych zvierat v EÚ28 znížila (– 2,9 %). K najväčšiemu pomernému zníženiu hustoty došlo v Grécku (– 18,9 %), na Malte (– 17,9 %) a v Dánsku (– 14,4 %), k najväčšiemu zvýšeniu naopak v Rakúsku (+ 7,2 %), Írsku (+ 4,5 %), Fínsku (+ 3,7 %) a Nemecku (+ 3,5 %).

Pri porovnaní vykazovaných období 2008 – 2011 a 2012 – 2015 boli zistené tieto zmeny počtu zvierat:

- Hovädzí dobytok: mierne zníženie stavu na úrovni EÚ28 (– 0,7 %)[7] s výrazným relatívnym zvýšením stavu v Maďarsku (+ 13,8 %), Estónsku (+ 8,6 %), Lotyšsku (+ 8 %), na Cypre (+ 5 %) a v Holandsku (+ 4,4 %) oproti relatívnemu zníženiu počtu kusov v Rumunsku (– 10,8 %), na Malte (– 5,2 %), v Grécku (– 5,1 %) a Litve (– 4,2 %).
- Mliekový dobytok: mierne zníženie stavu na úrovni EÚ28 (– 0,9 %)[8] s výrazným relatívnym zvýšením počtu kusov v Taliansku (+ 13,9 %), Írsku (+ 10,3 %), na Cypre (+ 6,3 %) a v Holandsku (+ 4,8 %) a značným relatívnym znížením v Chorvátsku (– 19,1 %), Litve (– 14,7 %), Poľsku (– 12 %), Grécku (– 11,3 %), na Slovensku (– 11,2 %) a Malte (– 5 %).
- Ošípané: pokles (– 3 %) v EÚ28[9] s výraznejším relatívnym zvýšením stavu v Portugalsku (+ 7,8 %), Nemecku (+ 4,3 %) a Luxembursku (+ 3,5 %) a znížením v Slovinsku (– 28,5 %), na Malte (– 24,8 %) a Cypre (– 22,3 %).
- Hydina: pokles (– 0,5 %) v EÚ28[10] s výraznejším relatívnym zvýšením stavu v Nemecku (+ 37,6 %), Luxembursku (+ 33,3 %) a Fínsku (+ 28,7 %) a znížením na Cypre (– 42,5 %), v Grécku (– 24,2 %) a Portugalsku (– 19 %).

Používanie hnojív

Podľa Eurostatu bolo v období 2012 – 2014 na úrovni EÚ28 použitých 9,2 kt dusíka zo živočíšneho hnoja. V porovnaní s rokmi 2008 – 2011 ide o zníženie o 2,6 %[11]. Používanie dusíka z maštaľného hnoja sa zvýšilo o viac ako 5 % v Maďarsku a Lotyšsku a znížilo o viac ako 5 % v Bulharsku, na Cypre, v Českej republike, na Malte, v Poľsku, Rumunsku a Slovinsku.

V období 2012 – 2014 bolo na úrovni EÚ28 použitých 1,61 kt fosforečnanov zo živočíšneho hnoja[12]; v porovnaní s rokmi 2008 – 2011 ide o zníženie o 3,1 % . Používanie fosforu z maštaľného hnoja sa zvýšilo o viac ako 5 % v Maďarsku a znížilo o viac ako 5 % v Bulharsku, na Cypre, v Českej republike, Chorvátsku, na Malte, v Holandsku, Poľsku, Rumunsku a Slovinsku.

Celkové používanie minerálnych dusíkatých a fosforečných hnojív v EÚ28 sa vo vykazovanom období 2008 – 2011 zvýšilo o 4 %[13] a v období 2012 – 2015 o 6 %[14]. Situácia v jednotlivých členských štátoch sa veľmi líši: na Slovensku došlo k zníženiu používania minerálnych dusíkatých hnojív o 30 % a v Holandsku došlo k

7 Pozri tabuľku 12 v oddiele II pracovného dokumentu útvarov Komisie.
8 Pozri tabuľku 13 a obrázky 26 a 27 v oddiele II pracovného dokumentu útvarov Komisie.
9 Pozri tabuľku 14 a obrázky 28 a 29 v oddiele II pracovného dokumentu útvarov Komisie.
10 Pozri tabuľku 15 a obrázky 30 a 31 v oddiele II pracovného dokumentu útvarov Komisie. Na základe údajov Eurostatu za roky 2010 a 2013.
11 Pozri tabuľku 21 a obrázky 42 a 43 v oddiele II pracovného dokumentu útvarov Komisie.
12 Pozri tabuľku 22 a obrázky 44 a 45 v oddiele II pracovného dokumentu útvarov Komisie.
13 Pozri tabuľku 19 a obrázky 38 a 39 v oddiele II pracovného dokumentu útvarov Komisie.
14 Pozri tabuľku 20 a obrázky 40 a 41 v oddiele II pracovného dokumentu útvarov Komisie.

zníženiu používania minerálnych fosforečných hnojív o 46 %, naopak v Bulharsku vzrástol objem používaných minerálnych dusíkatých i fosforečných hnojív o 56 %.

Obmedzenie používania maštaľného hnoja na úrovni EÚ je jednak spôsobené celkovým znížením počtu zvierat (– 3,6 %)[15] a jednak sú trendy na úrovni členských štátov ovplyvnené aj inými faktormi, napríklad používaním maštaľného hnoja na výrobu energie.

Na úrovni členských štátov navzájom úzko súvisí používanie dusíka v maštaľnom hnoji a v minerálnych hnojivách; dokonca aj používané množstvá sú veľmi podobné. Podobná súvislosť do určitej miery existuje aj medzi používaním fosforu v maštaľnom hnoji a v minerálnych hnojivách: v krajinách s vysokou hustotou hospodárskych zvierat (napr. DK, BE, NL) sa používa relatívne malé množstvo minerálneho fosforečného hnojiva v porovnaní s fosforom obsiahnutým v maštaľnom hnoji.

Bilancia živín

V smernici o dusičnanoch sa podporuje vyvážené hnojenie na úrovni jednotlivých poľnohospodárskych podnikov, v rámci ktorého sa predchádza uvoľňovaniu živín do prostredia, a to tak, že sa plodinám poskytuje len také množstvo živín, aké potrebujú.

Bilancia živín sa vymedzuje ako rozdiel medzi vstupmi živín do poľnohospodárskeho systému (najmä v podobe maštaľného hnoja a hnojív) a výstupmi živín z neho (príjem živín plodinami a pastvinami)[16]. K vzniku nutričného nadbytku dochádza, keď rastliny neabsorbujú alebo sa pri zbere úrody neodstránia všetky hnojivá a živočíšny hnoj aplikované na pôdu. Nadbytok sa môže uvoľniť do životného prostredia alebo hrozí riziko, že sa nahromadí v pôde a uvoľní v budúcnosti.

Medzi vykazovanými obdobiami 2008 – 2011 a 2012 – 2015 sa na úrovni EÚ28 mierne zvýšila bilancia čistého dusíka a fosforečnanov z 31,8 kg na 32,5 kg N/ha[17] a z 1,8 kg na 2,0 kg P/ha[18]. To znamená, že na úrovni EÚ existuje väčšia možnosť uvoľňovania do životného prostredia než v predchádzajúcom období, aj keď medzi členskými štátmi sú veľké rozdiely.

V období 2012 – 2014 bol vo všetkých členských štátoch EÚ okrem Rumunska zaznamenaný nadbytok dusíka. Najvyšší nadbytok dusíka (> 50 kg/ha) vykázalo Belgicko, Cyprus, Česká republika, Dánsko, Luxembursko, Holandsko a Spojené kráľovstvo. Pokiaľ ide o fosforečnany, najvyšší nadbytok fosforu (> 5 kg/ha) bol zistený v Belgicku, na Cypre, v Chorvátsku a Dánsku a na Malte. V ôsmich členských štátoch sa naopak prejavil nedostatok fosforu, pričom najvyšší nedostatok sa zistil v Bulharsku a Estónsku.

Vypúšťanie dusíka z poľnohospodárstva do životného prostredia

Informácie o podiele poľnohospodárstva na vypúšťaní dusíka do vodného prostredia neposkytli všetky členské štáty[19]. Podľa informácií niektorých členských štátov je

---

15 Pozri tabuľku 17 a obrázky 34 a 35 v oddiele II pracovného dokumentu útvarov Komisie.

16 OECD (2013), *OECD Compendium of Agri-environmental Indicators* (Prehľad agroenvironmentálnych ukazovateľov), OECD Publishing, Paríž. http://dx.doi.org/10.1787/9789264186217-en.

17 Pozri tabuľku 23 a obrázky 46 a 47 v oddiele II pracovného dokumentu útvarov Komisie.

18 Pozri tabuľku 24 a obrázky 48 a 49 v oddiele II pracovného dokumentu útvarov Komisie.

19 Údaje týkajúce sa obidvoch vykazovaných období (2008 – 2011 a 2012 – 2015) poskytlo len 12 členských štátov. Pozri tabuľku 6 v oddiele II pracovného dokumentu útvarov Komisie.

poľnohospodárstvo naďalej prevažujúcim zdrojom dusíka vypúšťaného do životného prostredia. V členských štátoch, ktoré poskytli porovnateľné údaje za obidve obdobia, sa priemerné vypúšťanie dusíka znížilo o 3 %.

3. MONITOROVANIE VODY

Dobré monitorovanie kvality vody je základom správneho vykonávania smernice o dusičnanoch, keďže má zásadný význam na zistenie znečistených vôd a označenie pásem, ktorým hrozí znečistenie dusičnanmi, ako aj na prijatie primeraných opatrení v rámci akčných programov. Hoci sú v smernici o dusičnanoch uvedené určité všeobecné ustanovenia o monitorovaní, za vymedzenie programu a stratégie monitorovania (umiestnenie staníc, hustota siete, frekvencia a harmonogram odberu vzoriek atď.) zodpovedajú členské štáty.

Z oznámených údajov vyplýva, že jednotlivé členské štáty pristupovali k monitorovaniu vody s rôznym úsilím, ako aj to, že na území EÚ vzniklo veľa nových staníc, ktoré nevykazujú žiadne trendy. Intenzita monitorovania (napríklad hustota monitorovacích sietí a frekvencia odberu vzoriek) sa medzi jednotlivými členskými štátmi výrazne líši a nie vždy je správne prispôsobená skutočnému zaťaženiu.

Monitorovanie podzemnej vody

Vo vykazovanom období 2012 – 2015 dosiahol v EÚ28 celkový počet oznámených staníc na monitorovanie podzemnej vody 34 901, čo je takmer rovnaký počet ako v predchádzajúcom vykazovanom období[20].

Priemerná hustota siete v EÚ28 je približne osem staníc na plochu 1 000 km^2. Najväčšia hustota bola zistená na Malte (130 staníc) a v Belgicku (97 staníc na 1 000 km^2). Najnižšiu hustotu oznámili Fínsko a Švédsko: menej ako jednu stanicu na 1 000 km^2.

Priemerná frekvencia odberu vzoriek je takmer dvakrát za rok a pohybuje sa v rozpätí od menej ako jedného odberu za rok v Dánsku, Lotyšsku, Poľsku a vo Švédsku až po takmer päť odberov za rok v Belgicku a Chorvátsku[21].

Monitorovanie povrchových vôd

V období 2012 – 2015 sa v porovnaní s obdobím 2008 – 2011 celkový počet oznámených staníc v sladkých vodách na úrovni EÚ zvýšil približne o 23 % a dosiahol 33 042 staníc. Priemerná hustota je 7,6 stanice na 1 000 km^2, pričom najvyššiu hustotu majú Česká republika, Belgicko a Spojené kráľovstvo a najnižšiu Chorvátsko, Nemecko a Fínsko[22].

Pokiaľ ide o slané vody, z oznámených údajov vyplýva znepokojujúci pokles celkového počtu monitorovacích staníc v EÚ o 29 % medzi dvoma vykazovanými obdobiami, a to z 3 135 na 2 205 staníc. Počet staníc na monitorovanie slaných vôd sa znížil o vyše 50 % vo Francúzsku, Grécku, Portugalsku, Poľsku a Španielsku[23]. Úsilie vynaložené niektorými členskými štátmi pri monitorovaní slaných vôd nie vždy zodpovedá celkovej rozlohe ich pobrežných oblastí.

---

20 Pozri tabuľku 1 a obrázok 1 v oddiele I pracovného dokumentu útvarov Komisie.

21 Pozri obrázok 2 v oddiele I pracovného dokumentu útvarov Komisie.

22 Pozri tabuľku 2 a obrázok 3 v oddiele I pracovného dokumentu útvarov Komisie.

23 Pozri tabuľku 3 v oddiele I pracovného dokumentu útvarov Komisie.

Frekvencia odberu vzoriek vody (všetky vodné útvary) je v rozpätí od takmer jedného odberu za rok vo Švédsku až po približne 20 odberov za rok v Írsku[24].

4. KVALITA VODY A TRENDY

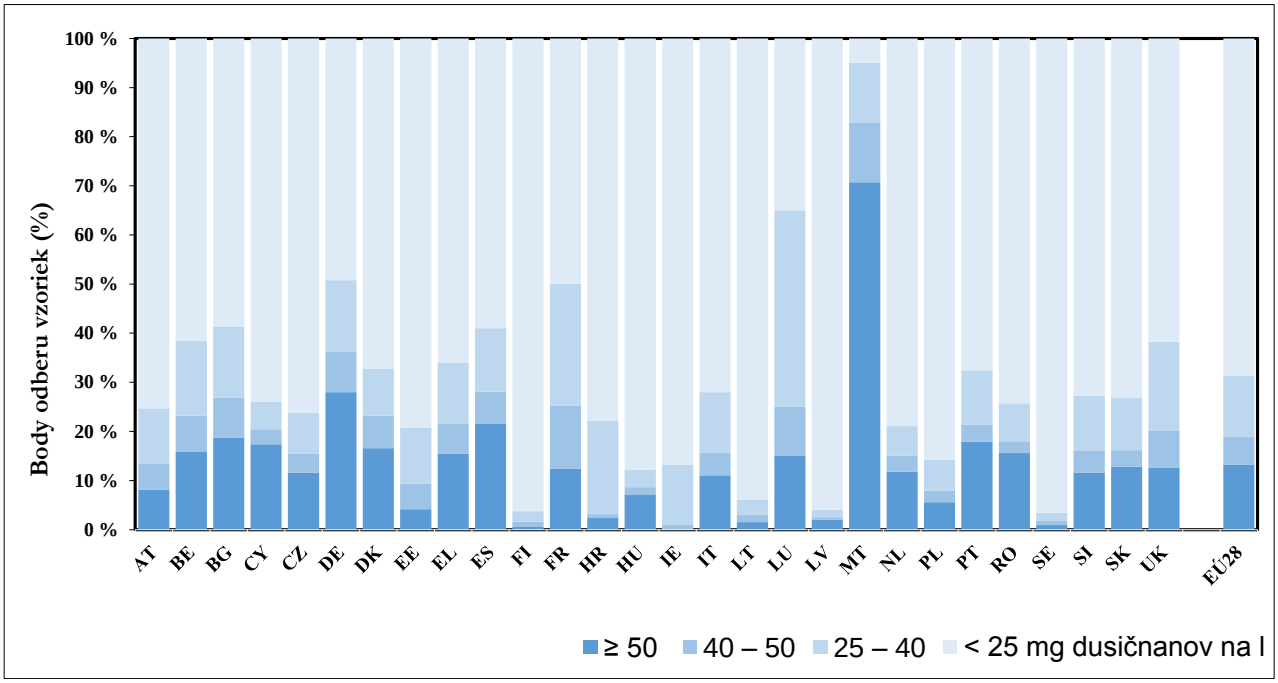
Podzemná voda

Kvalita podzemnej vody

V období 2012 – 2015 bola v 13,2 % staníc na monitorovanie podzemnej body prekročená úroveň dusičnanov 50 mg na liter a 5,7 % staníc nameralo 40 – 50 mg/l[25]. To predstavuje mierne zlepšenie v porovnaní s predchádzajúcim vykazovaným obdobím, v ktorom 14,4 % staníc prekročilo hodnotu 50 mg/l a 5,9 % zaznamenalo úroveň 40 – 50 mg/l.

Medzi jednotlivými členskými štátmi existujú veľké rozdiely. V Írsku, Fínsku a vo Švédsku v priemere takmer žiadna stanica na monitorovanie podzemnej vody neprekročila hodnotu 50 mg/l. Naproti tomu hodnotu 50 mg dusičnanov na liter v priemere prekročilo 71 % staníc na Malte, 28 % staníc v Nemecku a 21,5 % v Španielsku. Porovnateľnosť údajov medzi členskými štátmi je však obmedzená pre rozdiely medzi monitorovacími sieťami a stratégiami monitorovania.

Najnižšie koncentrácie dusičnanov boli namerané v podzemnej vode v uzavretých priestoroch a krasovej vode, kde len 5 % staníc nameralo hodnotu rovnú alebo vyššiu ako 50 mg/l, zatiaľ čo najväčší podiel staníc s hodnotou rovnou alebo vyššou ako 50 mg/l sa nachádzal v hĺbke 5 – 15 metrov[26].

[24] Pozri obrázok 4 v oddiele I pracovného dokumentu útvarov Komisie.
[25] Pozri tabuľku 4, obrázok 5, mapu 1 a mapu 2 v oddiele I pracovného dokumentu útvarov Komisie.
[26] Pozri obrázok 6 v oddiele I pracovného dokumentu útvarov Komisie.

Obrázok A. *Graf frekvencie ročných priemerných koncentrácií dusičnanov v podzemnej vode*[27]*. Uvedené sú výsledky zo všetkých staníc na monitorovanie podzemnej vody v rôznych hĺbkach.*

Trendy v kvalite podzemnej vody

Pri porovnaní výsledkov monitorovania vody za obdobie 2012 – 2015 s výsledkami za obdobie 2008 – 2011 sa ukazuje, že v prípade 74 % staníc kvalita vody zostala rovnaká alebo sa zlepšila. 42 % všetkých staníc v EÚ vykázalo stabilný a 32 % staníc klesajúci trend. Kvalita vody sa zhoršila v prípade 26 % staníc[28], podobne ako v predchádzajúcich vykazovaných obdobiach. Najvyšší percentuálny podiel staníc, ktoré zaznamenali zlepšenie kvality vody, sa nachádzal v Bulharsku (40,9 %), na Malte (46,3 %) a v Portugalsku (43,6 %), najstabilnejší počet malo Švédsko (98 %) a najvyšší percentuálny podiel staníc, ktoré vykázali zhoršenie, uviedlo Estónsko (44,4 %), Malta (43,9 %) a Litva (58,5 %). V niektorých krajinách môžeme pozorovať polarizáciu situácie, t. j. k zhoršovaniu stavu znečistených pásem a k zlepšovanie stavu čistých pásem.

Povrchová voda

Kvalita sladkých povrchových vôd

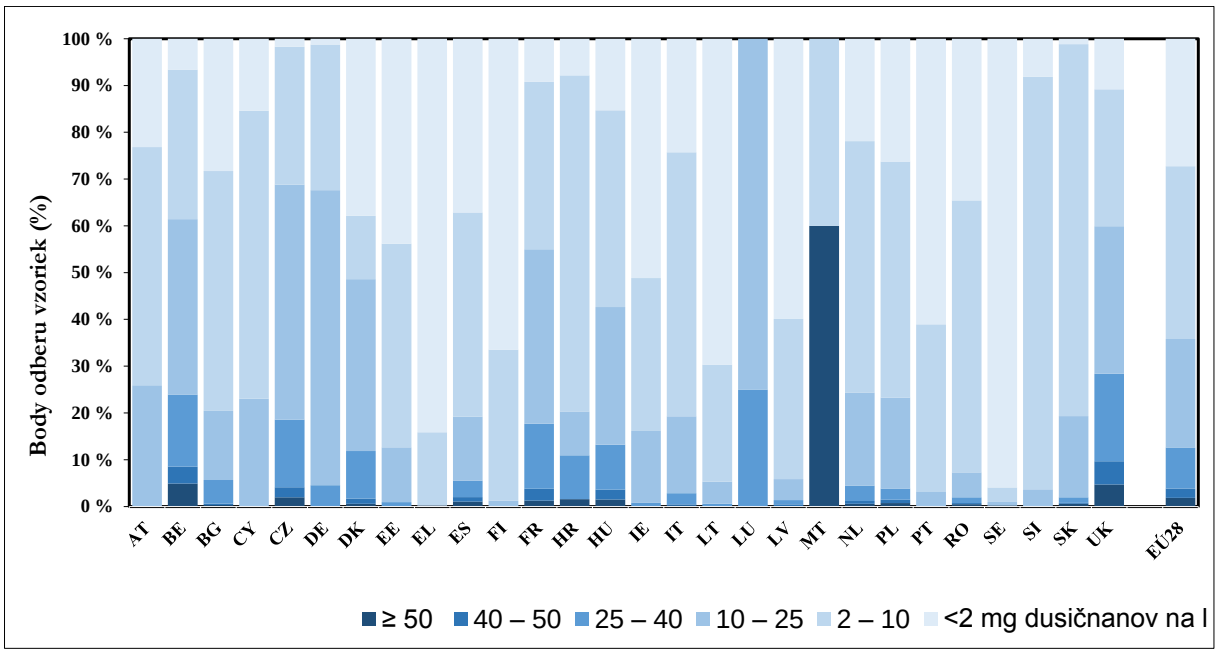
Koncentrácia dusičnanov

Podľa ročných priemerov všetkých oznámených monitorovacích staníc bolo 64,3 % staníc pod úrovňou 10 mg dusičnanov na liter, 2 % namerali koncentrácie dusičnanov 40 – 50 mg na liter a 1,8 % prekročilo 50 mg na liter. To predstavuje zlepšenie v porovnaní s predchádzajúcim vykazovaným obdobím, v ktorom 2,5 % staníc prekročilo hodnotu 50 mg/l a 2,5 % nameralo 40 – 50 mg/l[29]. Najvyšší podiel staníc, v ktorých bola nameraná hodnota 50 mg/l alebo viac, oznámila Malta, naopak Švédsko, Írsko a Grécko uviedli najvyšší podiel staníc s hodnotou nižšou ako 2 mg/l.

27 *Porovnanie obrázka A s grafom frekvencie ročných priemerných koncentrácií dusičnanov v podzemnej vode v správach Komisie Rade a Európskemu parlamentu a príslušnom sprievodnom pracovnom dokumente útvarov Komisie za predchádzajúce vykazované obdobia môžu komplikovať prípadné podstatné rozdiely v počte monitorovacích staníc.*

28 Pozri obrázok 7 v oddiele I pracovného dokumentu útvarov Komisie.

29 Pozri tabuľku 5, obrázok 8 a mapu 9 v oddiele I pracovného dokumentu útvarov Komisie.

Obrázok B. *Graf frekvencie ročných priemerných koncentrácií dusičnanov v sladkých povrchových vodách (rieky a jazerá)*

Eutrofizácia

Predkladanie údajov o eutrofizácii je pomerne nevyrovnané, keďže niektoré členské štáty uvádzajú údaje len pre určité druhy vôd a iné členské štáty neposkytujú žiadne údaje o stave eutrofizácie[30]. Okrem toho sa veľmi líšilo posudzovanie trofického stavu v jednotlivých členských štátoch, a to nielen z hľadiska použitých parametrov, ale aj metodík vymedzenia tried trofického stavu[31].

Zo všetkých oznámených riečnych monitorovacích staníc zaznamenalo 12 % eutrofizáciu a 7 % hypertrofiu, pričom v prípade 31 % staníc sa zistila oligotrofia a v prípade 21 % ultra-oligotrofia[32]. Zo všetkých členských štátov, ktoré poskytli údaje o eutrofizácii v riekach, vykázali relatívne nízky podiel riečnych staníc, v ktorých sa zistila eutrofizácia alebo hypertrofia, Cyprus, Slovinsko, Portugalsko, Grécko, Severné Írsko, Rumunsko, Lotyšsko a Bulharsko, zatiaľ čo vysoký počet riečnych staníc so zaznamenanou eutrofizáciou alebo hypertrofiou bol v Rakúsku, Luxembursku, Španielsku, Litve, Českej republike, Belgicku, Chorvátsku a na Malte[33].

Zo všetkých oznámených staníc na monitorovanie jazier zaznamenalo 18 % eutrofizáciu a 8 % hypertrofiu, pričom v prípade 45 % staníc sa zistila oligotrofia a v prípade 1 % ultra-oligotrofia[34]. Zo všetkých členských štátov, ktoré uviedli eutrofizáciu v jazerách, bol najnižší podiel eutrofných alebo hypertrofných jazier na Malte, v Rumunsku a Rakúsku. Medzi členské štáty s relatívne vysokým podielom eutrofných alebo hypertrofných jazier patrilo Bulharsko, Chorvátsko a Poľsko.

30 Pozri oddiel VII pracovného dokumentu útvarov Komisie.

31 Pozri formuláre súhrnných informácií členských štátov v oddiele VIII pracovného dokumentu útvarov Komisie.

32 Pozri obrázok 12 v oddiele I pracovného dokumentu útvarov Komisie.

33 Na Malte nie sú rieky ani jazerá, ale je tam sústava údolí a stojatých vôd ako povrchových vodných útvarov so sladkou vodou.

34 Pozri obrázok 13 v oddiele I pracovného dokumentu útvarov Komisie.

Trendy kvality sladkej povrchovej vody

Pri porovnaní s vykazovaným obdobím 2008 – 2011 vidieť pozitívny vývoj, keďže ročné priemerné koncentrácie dusičnanov sa zlepšili v 31 % všetkých sladkovodných monitorovacích staníc, z toho 9 % vykázalo výrazné zlepšenie. V polovici monitorovacích staníc sa situácia nezmenila. Je poľutovaniahodné, že v 19 % všetkých sladkovodných monitorovacích staníc sa kvalita vody zhoršila, pričom v 5 % došlo k veľmi prudkému zhoršeniu[35], [36].

Pokiaľ ide o trofický stav sladkých povrchových vôd, nie sú k dispozícii žiadne trendy na úrovni EÚ z dôvodu chýbajúcich údajov a rozdielov v metodikách určovania trofického stavu uplatňovaných členskými štátmi.

Slané vody

V slaných vodách[37] sú koncentrácie dusičnanov nižšie ako v sladkých vodách: 0,7 % staníc dosiahlo hodnotu rovnú alebo vyššiu ako 25 mg/l a 75,7 % staníc hodnotu nižšiu ako 2 mg/l, na základe ročných priemerných hodnôt[38]. V porovnaní s predchádzajúcim vykazovaným obdobím, v ktorom 1,4 % monitorovacích staníc vykázalo ročnú priemernú koncentráciu dusičnanov rovnú alebo vyššiu ako 25 mg/l, došlo k miernemu zlepšeniu. Porovnanie medzi týmito obdobiami sťažuje značné zníženie počtu monitorovacích staníc.

Údaje o eutrofizácii brakických, pobrežných a morských vôd poskytol len obmedzený počet členských štátov. Pokiaľ ide o brakické vody, údaje predložilo len osem členských štátov (Írsko, Taliansko, Lotyšsko, Litva, Malta, Poľsko, Rumunsko a Španielsko) a dva regióny (Flámsko a Severné Írsko). Šesť z nich uviedlo údaje, z ktorých, žiaľ, vyplýva 100 % podiel eutrofných alebo hypertrofných vôd[39].

Pokiaľ ide o pobrežné vody, údaje poskytlo len deväť členských štátov (Bulharsko, Fínsko, Taliansko, Lotyšsko, Malta, Poľsko, Rumunsko, Slovinsko a Španielsko) a jeden región (Severné Írsko). V tomto prípade päť z nich vykázalo viac ako 50 % eutrofných alebo hypertrofných pobrežných vôd[40]. Údaje o eutrofizácii mora predložilo len Taliansko, Lotyšsko a Rumunsko[41].

5. OZNAČENIE PÁSEM, KTORÝM HROZÍ ZNEČISTENIE DUSIČNANMI

Podľa smernice o dusičnanoch sú členské štáty povinné označiť pásma, ktorým hrozí znečistenie dusičnanmi, t. j. oblasti, odkiaľ odteká voda do znečistených vôd alebo vôd, ktorým hrozí znečistenie. Pri určovaní pásem, ktorým hrozí znečistenie dusičnanmi, členské štáty môžu namiesto označenia konkrétnych pásem uplatniť akčný program na celej ploche poľnohospodárskej pôdy. Dánsko, Fínsko,

35 Pozri oddiel VII pracovného dokumentu útvarov Komisie. Trend rozsiahleho zvýšenia je vymedzený ako rozdiel koncentrácie dusičnanov medzi dvoma vykazovanými obdobiami, ktorý je rovný alebo väčší ako +5 mg/l.

36 Pozri obrázok 11 v oddiele I pracovného dokumentu útvarov Komisie.

37 „Slané vody“ sú brakické, pobrežné a morské vody.

38 Pozri tabuľku 3 v oddiele I pracovného dokumentu útvarov Komisie.

39 Pozri obrázok 13 v oddiele I pracovného dokumentu útvarov Komisie.

40 Pozri obrázok 14 v oddiele I pracovného dokumentu útvarov Komisie.

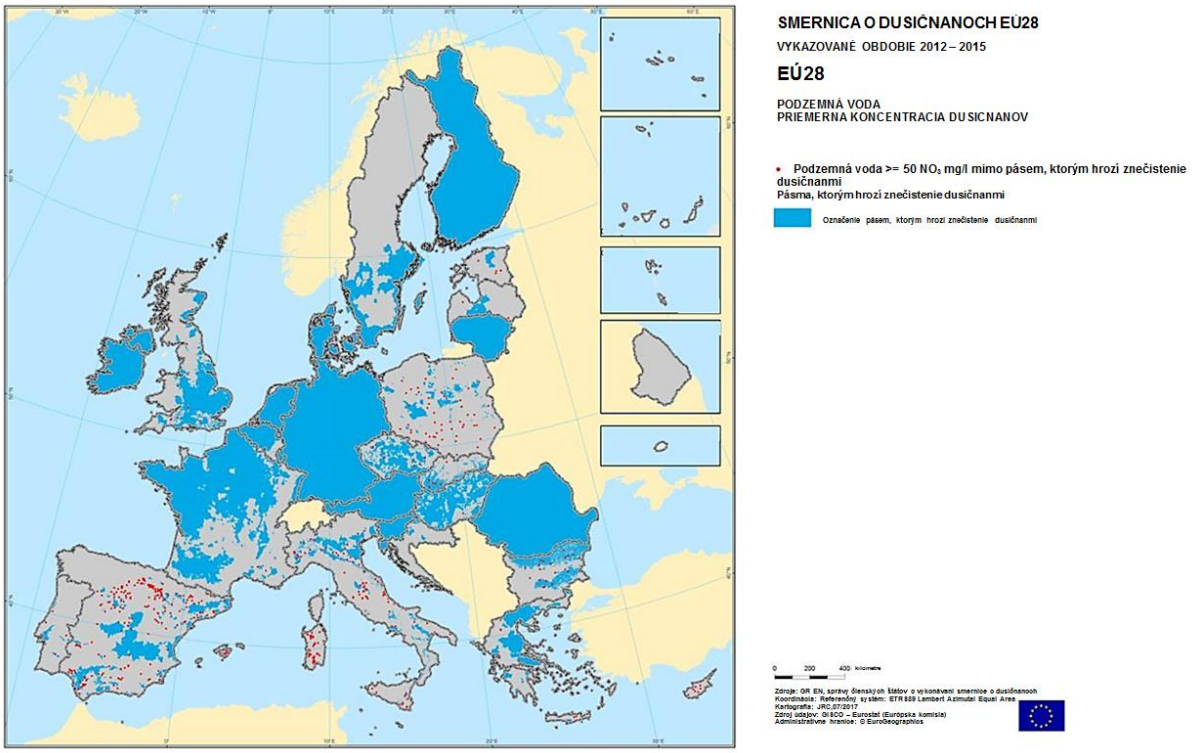
41 Pozri obrázok 15 v oddiele I pracovného dokumentu útvarov Komisie.

Holandsko, Írsko, Litva, Luxembursko, Malta, Nemecko, Rakúsko, Rumunsko a Slovinsko a regióny Flámsko a Severné Írsko uplatnili tento postup.

Členské štáty, ktoré si zvolia možnosť označiť konkrétne pásma, musia vymedziť kritériá označenia. Kritériá sú založené na vymedzení znečistených vôd uvedenom v prílohe 1 k smernici, v jednotlivých členských štátoch sa však môžu líšiť.

Celková plocha pásem, ktorým hrozí znečistenie dusičnanmi, vrátane členských štátov, ktoré uplatňujú akčný program na celom svojom území, sa od roku 2012 zväčšila z 1 951 898 km^2 na približne 2 175 861 km^2 v roku 2015[42] a tvorí zhruba 61 % plochy poľnohospodárskej pôdy[43]. To znamená, že na 61 % poľnohospodárskej pôdy EÚ platia povinnosti zamerané na dosiahnutie vyváženého hnojenia.

Z oznámených informácií však vyplýva, že na úrovni členských štátov stále existujú oblasti s možným znečistením vôd, ktoré nie nepatria do pásma, ktorému hrozí znečistenie dusičnanmi. V niektorých členských štátoch je označené územie obmedzené na malý priestor v okolí monitorovacích staníc, čo vedie k veľmi roztrieštenému označeniu spochybňujúcemu potenciálnu účinnosť akčných programov. Na ilustráciu je na nižšie uvedenej mape zobrazená súčasná plocha pásem, ktorým hrozí znečistenie dusičnanmi, ako aj stanice na monitorovanie podzemnej vody s priemernou koncentráciou dusičnanov vyššou ako 50 mg/l. Ako je však uvedené vyššie, medzi kritériá, ktoré členské štáty používajú pri označení pásem, môžu okrem priemernej ročnej koncentrácie patriť aj ďalšie parametre.

[42] Pozri tabuľku 25 a mapu 18 v oddiele II pracovného dokumentu útvarov Komisie.

[43] Percentuálny podiel územia EÚ a poľnohospodárskej pôdy zahrnutej do pásem, ktorým hrozí znečistenie dusičnanmi, vypočítalo Spoločné výskumné centrum (JRC) a do výpočtu zahrnulo aj plochu tých členských štátov, ktoré uplatňujú článok 3 ods. 5 smernice. Pri výpočte použilo vrstvy geografického informačného systému (GIS) poskytnuté členskými štátmi v rámci tohto predkladania správ.

Mapa A. *Územie označené ako pásmo, ktorému hrozí znečistenie dusičnanmi, a stanice na monitorovanie podzemnej vody s priemernými koncentráciami dusičnanov vyššími ako 50 mg/l mimo pásem, ktorým hrozí znečistenie dusičnanmi, obdobie 2012 – 2015*[44].

6. AKČNÉ PROGRAMY

Členské štáty sú povinné zaviesť jeden alebo viacero akčných programov, ktoré sa uplatňujú na označené ohrozené pásma alebo na celé územie. Súčasťou týchto akčných programov majú byť aspoň opatrenia uvedené v prílohách II a III k smernici. Niekoľko členských štátov prijalo akčné programy na regionálnej úrovni.

Väčšina členských štátov alebo regiónov v určitých členských štátoch prijala v priebehu vykazovaného obdobia 2012 – 2015 nový alebo revidovaný akčný program.

Opatrenia v rámci akčných programov sú mimoriadne dôležité z hľadiska znižovania znečistenia vôd zapríčineného dusičnanmi z poľnohospodárskych zdrojov a zabránenia ďalšiemu znečisťovaniu tohto druhu. Jedným z najvýznamnejších a najnáročnejších opatrení zostáva vymedzenie noriem aplikácie hnojív s cieľom zaručiť vyvážené hnojenie. V súčasnosti takmer všetky členské štáty určili celkové množstvo dusíka povolené pri pestovaní jednotlivých plodín. Niekoľko členských štátov stanovilo aj povolené množstvo aplikovaného fosforu, čo môže byť mimoriadne dôležitý krok na ceste k prekonaniu eutrofizácie a predchádzaniu jej vzniku. Spôsob výpočtu aplikačných noriem a ich oznamovanie poľnohospodárom sa v jednotlivých členských štátov líši. Tým bude pravdepodobne ovplyvnená účinnosť uvedeného opatrenia v dôsledku vplyvu na schopnosť poľnohospodárov plniť si povinnosti a na kontroly.

Ďalším dôležitým aspektom, ktorý si vyžaduje hlbšiu pozornosť, je skladovanie maštaľného hnoja. Vo všetkých členských štátoch síce boli prijaté ustanovenia upravujúce skladovanie maštaľného hnoja vrátane skladovacích kapacít, no táto oblasť si vyžaduje prijatie širších opatrení vrátane zhromaždenia väčšieho množstva informácií o aktuálne dostupných skladovacích kapacitách na úrovni jednotlivých poľnohospodárskych podnikov.

V niektorých členských štátoch, v ktorých sa akčný program uplatňuje na celom území, predstavuje najdôležitejšiu výzvu primerané zacielenie opatrení na rôzne regionálne tlaky a problémové oblasti. V tejto súvislosti niektoré členské štáty určili oblasti, v ktorých posilňujú opatrenia stanovené akčným programom.

Členské štáty čoraz častejšie zameriavajú určité opatrenia na konkrétne „poľnohospodárske podniky s horšími výsledkami“ (vysoké zaťaženie živinami) a povoľujú väčšiu flexibilitu „poľnohospodárskym podnikom s dobrými výsledkami“. Ide o zaujímavý prístup, ktorý však môže priniesť výsledky len v prípade, že ho budú sprevádzať jasné environmentálne ciele, prísnejšie mechanizmy presadzovania a presné plánovanie riadenia živín.

Komisia bude naďalej prijímať vhodné opatrenia s cieľom zabezpečiť kvalitu akčných programov a vhodnosť a primeranosť ich opatrení (v rámci flexibility poskytnutej členským štátom na základe ustanovení smernice) so zreteľom na výzvy v oblasti kvality vody v jednotlivých členských štátoch.

[44] Na mape je znázornená situácia v období 2011 – 2015. Odvtedy mohli byť označené ďalšie pásma, ktorým hrozí znečistenie dusičnanmi.

7. PROGNÓZA KVALITY VODY

Metódy uplatňované členskými štátmi pri posudzovaní vývoja kvality vody sú väčšinou založené na analýzach trendov, posudzovaní scenárov alebo modelových simuláciách, ktoré sú niekedy spojené s analýzou minulého vývoja a očakávaných zmien poľnohospodárskych postupov. Prognózy sú však neurčité z dôvodu veľkých rozdielov v klimatických a pôdnych podmienkach a ich vplyvu na kvalitu vody.

12 členských štátov a dva regióny predpovedali ďalšie zníženie koncentrácie dusíka v podzemných a povrchových vodách z dôvodu opatrení v akčných programoch v spojení s vykonávaním niekoľkých agroenvironmentálnych opatrení zahrnutých do programov rozvoja vidieka. Sedem členských štátov a tri regióny nepripravili jasné prognózy kvality vody, napríklad tak, že by predpovedali zlepšenie kvality vody v niektorých vodných útvaroch a zhoršenie kvality vody v iných.

Tri členské štáty (Chorvátsko, Grécko a Portugalsko) neposkytli informácie o prognózach kvality vody. Cyprus a Belgicko (Flámsko) oznámili, že prognózy neboli možné pre časový odstup medzi vykonaním opatrení a ich účinkom, alebo z dôvodu klimatických a hydrologických podmienok.

8. VÝNIMKY Z OBMEDZENIA 170 KG DUSÍKA NA HEKTÁR ZA ROK

V smernici o dusičnanoch sa stanovuje možnosť uplatniť výnimku z maximálneho množstva 170 kg dusíka na hektár za rok v prípade maštaľného hnoja v ohrozených pásmach za predpokladu, že sú splnené objektívne kritériá stanovené v prílohe III k smernici a že množstvá, na ktoré sa výnimka vzťahuje, nemajú vplyv na dosiahnutie cieľov uvedenej smernice. Normy riadenia, ktoré sa vyžadujú od poľnohospodárov využívajúcich výnimky, sú prísnejšie než normy akčných programov a obsahujú dodatočné požiadavky na plánovanie živín a ďalšie obmedzenia pôdneho hospodárstva.

Výnimky sa udeľujú prostredníctvom vykonávacieho rozhodnutia Komisie, ktoré vychádza zo stanoviska výboru pre dusičnany, ktorý Komisii pomáha pri vykonávaní smernice. Na konci roka 2015 boli v platnosti výnimky v šiestich členských štátoch a vzťahovali sa na celé územie (Dánsko, Holandsko a Írsko) alebo na niektoré regióny (Flámsko v Belgicku; Emilia Romagna, Lombardsko, Piemont a Benátsko v Taliansku a Anglicko, Škótsko, Wales a Severné Írsko v Spojenom kráľovstve)[45].

9. POSTUPY V PRÍPADE NESPLNENIA POVINNOSTÍ

K júlu 2017 bolo otvorených osem konaní o nesplnení povinnosti proti siedmim členským štátom: Francúzsko vo veci označenia pásem, ktorým hrozí znečistenie dusičnanmi; Grécko vo veci pásem, ktorým hrozí znečistenie dusičnanmi, a akčných programov; Poľsko vo veci pásem, ktorým hrozí znečistenie dusičnanmi, a akčných programov; Slovensko vo veci monitorovania, pásem, ktorým hrozí znečistenie dusičnanmi, a akčných programov; Bulharsko vo veci akčných programov; Nemecko vo veci akčných programov a Belgicko (Valónsko) vo veci akčných programov.

Vyšetrovania v rámci EU Pilot v období 2012 – 2015 sa týkali štyroch členských štátov (Česká republika a Luxembursko vo veci akčných programov; Estónsko vo veci pásem, ktorým hrozí znečistenie dusičnanmi, a Španielsko vo veci akčných programov a pásem, ktorým hrozí znečistenie dusičnanmi). Tri ďalšie vyšetrovania

[45] Pozri tabuľku 26 v oddiele V pracovného dokumentu útvarov Komisie.

EU Pilot v období 2016 – 2017 sa týkali troch členských štátov (Holandsko vo veci rozhodnutia o výnimke, Dánsko a Spojené kráľovstvo vo veci akčných programov).

10. ZÁVERY A VÝZVY DO BUDÚCNOSTI

Z údajov o koncentrácii dusičnanov vyplýva, že kvalita sladkej vody a podzemnej vody sa v období 2012 – 2015 mierne zlepšila v porovnaní s predchádzajúcim vykazovaným obdobím (2008 – 2011). Zároveň sa líši situácia v jednotlivých členských štátoch: v niektorých členských štátoch akčné programy prinášajú dobré výsledky a v iných je potrebné prijať ďalšie opatrenia na zníženie znečistenia a predchádzanie tomuto znečisteniu. Napriek určitému pozitívnemu pokroku preťaženie živinami z poľnohospodárstva naďalej patrí medzi najväčšie zaťaženia vodného prostredia. Tento problém je potrebné vyriešiť s cieľom dosiahnuť dobrý ekologický stav vôd v zmysle rámcovej smernice o vode.

Podobne ako v predchádzajúcom vykazovanom období nie je možné vyvodiť žiadne závery o vývoji trofického stavu z dôvodu nedostatku údajov a rozdielov v metodikách posudzovania eutrofizácie uplatňovaných členskými štátmi. Komisia sa domnieva, že v záujme harmonizovanejšieho uplatňovania právnych predpisov o vode je potrebné použitie spoločnej metodiky posúdenia eutrofizácie. Napriek tomu možno konštatovať, že problémy s eutrofizáciou pretrvávajú v mnohých oblastiach, napríklad v Baltskom mori.

V období 2012 – 2015 bola intenzita monitorovania podzemnej vody podobná ako v období 2008 – 2011, zatiaľ čo pri sladkých povrchových vodách sa zvýšil počet i hustota monitorovacích staníc. Členské štáty by však mali vynaložiť väčšie úsilie na monitorovanie slaných povrchových vôd, keďže v tomto vykazovanom období významne klesol celkový počet oznámených staníc.

Treba sa takisto snažiť o to, aby striedanie monitorovacích staníc neovplyvnilo presnosť trendov kvality vody.

Stále existuje priestor na posilnenie monitorovania vody v niektorých členských štátoch. Vďaka tomuto posilneniu by sa mohla zlepšiť porovnateľnosť údajov o rozsahu a trendoch znečistenia živinami, vytvoriť podrobnejšia predstava o celkovej kvalite vôd v EÚ a zabezpečiť zistenie všetkých znečistených vôd.

Od roku 2012 sa zvýšila celková rozloha pásem, ktorým hrozí znečistenie dusičnanmi. V niektorých členských štátoch je však potrebné zlepšiť označovanie pásem, ktorým hrozí znečistenie dusičnanmi, tak, aby zahŕňali všetky oblasti, z ktorých odteká voda do vôd, v ktorých môžu spôsobiť znečistenie, s cieľom zabezpečiť efektívnosť akčných programov.

Kvalita akčných programov sa celkovo zlepšila, sprísnili sa opatrenia a zlepšili sa metodiky na dosiahnutie vyváženého hnojenia. Určité výzvy však naďalej pretrvávajú. Napríklad v niektorých členských štátoch, v ktorých sa akčný program uplatňuje na celom území, je potrebné primerane prispôsobiť opatrenia rôznym regionálnym tlakom a problémovým oblastiam. Akčné programy umožňujúce flexibilnejší prístup na úrovni poľnohospodárskych podnikov môžu zvýšiť angažovanosť a zapojenie zo strany poľnohospodárov. Uvedený prístup však môže priniesť výsledky len vtedy, keď ho sprevádzajú jasné environmentálne ciele a ciele spojené s efektívnym poradenstvom a podporou poľnohospodárom pri výbere a vykonávaní správnych opatrení, prísnejšie mechanizmy presadzovania a presné plánovanie riadenia živín.

Jednou z výziev je správne zohľadnenie všetkých vstupov živín vrátane tých, ktoré pochádzajú z iných zdrojov, ako sú minerálne hnojivá a maštaľný hnoj, napríklad z pôdnych kondicionérov, upravenej odpadovej vody použitej na zavlažovanie, digestátu a živín, ktoré sa už v pôde nachádzajú. Ďalej je potrebné riešiť otázku, ako zabrániť uvoľňovaniu živín do vody a vzduchu prostredníctvom efektívneho nakladania s maštaľným hnojom. Harmonizovanejší odhad bilancie živín a efektívnejšie využitie živín z maštaľného hnoja by umožnili spoločné metodiky výpočtu vylučovania živín a zberu údajov.

Je potrebné venovať zvýšenú pozornosť tomu, ako začleniť využitie výskumu a inovácie do ponuky riešení niektorých identifikovaných výzev. Výskumné projekty EÚ môžu poskytnúť hlbší pohľad a umožniť tak vytvorenie spoločnej metodiky na harmonizovanejšie posudzovanie eutrofizácie a posilnenie kvality monitorovania vody, napríklad na základe využitia najmodernejších nástrojov na monitorovanie a vypracovania efektívnych akčných programov.

Niektoré členské štáty sa snažia vyvíjať inovatívne technológie spracovania maštaľného hnoja. Tieto sľubné inovácie poskytujú príležitosť na podnecovanie využívania recyklovaných živín, ktoré môžu nahradiť primárne živiny, v súlade s akčným plánom EÚ pre obehové hospodárstvo. Hlavný problém spočíva v získavaní recyklovaných produktov, ktoré sú prínosné z hľadiska ochrany životného prostredia a poľnohospodárstva aspoň tak ako primárne živiny, ktoré nahrádzajú, alebo aj viac.

Ako sa uvádza v pracovnom dokumente útvarov Komisie Poľnohospodárstvo a udržateľné vodné hospodárstvo v EÚ[46], je takisto potrebné zlepšiť riadenie a posilniť dialóg a spoločné koordinované opatrenia medzi všetkými príslušnými zainteresovanými stranami (poľnohospodárske orgány a orgány ochrany životného prostredia, poľnohospodári, vodárenské spoločnosti a používatelia atď.). Aj Akčný plán pre prírodu, ľudí a hospodárstvo[47] v tejto súvislosti vyzýva členské štáty, aby zlepšili synergie medzi smernicami o ochrane prírody a smernicou o dusičnanoch.

Napokon v súvislosti so správou Opatrenia na zjednodušenie podávania správ o životnom prostredí[48] Komisia prijme potrebné opatrenia na zvýšenie transparentnosti, poskytovanie cielenejších správ a zníženie administratívneho zaťaženia.

[46] SWD(2017) 153 final: https://circabc.europa.eu/sd/a/abff972e-203a-4b4e-b42e-a0f291d3fdf9/SWD_2017_EN_V4_P1_885057.pdf.

[47] SWD(2017) 139 final: http://ec.europa.eu/environment/nature/legislation/fitness_check/action_plan/factsheets_en.pdf.

[48] COM(2017) 312 final: http://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/TXT/PDF/?uri=CELEX:52017DC0312&from=SK.